

IMAGINE ȘI IDENTITATE ÎN CEA DE A DOUA EPOCĂ A FIERULUI

*Vlad Nicolae Călina**

* Universitatea București, Facultatea de Istorie; calina.nicolae@gmail.com

Abstract. Image and identity in the late Iron Age. This study seeks to review a type of approach to the interpretation and investigation of anthropomorphic and zoomorphic decorated artifacts from the late Iron Age. The study of anepigraphic societies presents an impediment to build an objective point of view regarding the iconography. In the absence of archaeological context, findings of artifacts decorated with anthropomorphic and zoomorphic motifs create a prerequisite for a new speculative interpretation. Interpreting the artifact functions can be determined by the archaeological context but the message behind these functions may be altered by an ideological context. This type of approach influences the manner in which the iconography can be interpreted as an instrument of a social function. The aim of this study is attempting to interpret iconography by taking into account the context and research behind physical functionality, and also revealing the importance and significance of symbolic function.

Keywords: Iron Age, artifacts, symbolic, decorated motifs, iconography.

1. Introducere

Unul din scopurile iconografiei antice a fost acela ca imaginile să circule, să se întâlnească și să ofere informație după procesul producției. Acest orizont influențează maniera în care iconografia poate fi interpretată ca un instrument al unei funcții sociale. Contextul arheologic, tratamentul stilistic și starea fizică a imaginii poate oferi indicii privind funcționalitatea acesteia ca un instrument social chiar și în cazul în care motivul reprezentat este o ființă supranaturală. Un element important în abordarea iconografiei antice este ideea precum că un set de imagini nu era folosit exclusiv ca o operă de artă, ci, din contră, ca un element dinamic folosit de comunitățile care produceau și dețineau acest tip de artefacte. Imaginile pot aduce în evidență noi informații asupra comunităților și a indiviziiilor care produceau piesele decorate. Acestea pot prezenta un decor interesant (elemente de vestimentație, aranjarea părului, armament, vârstă, sex sau statutul social). În același timp, imaginile pot fi iluzorii, înclinate spre contradicție și confuzie; iconografia poate arăta realitățile epocii în funcție de consumator. Imaginile pot prezenta scene de mărturie a apartenenței unei comunități, un set de reprezentări fantastice sau cu o conotație religioasă și nu în cele din urmă elemente regăsite în natură.

Studiul încearcă să arate viața culturală a imaginilor, arătând, puterea și influența acestora ca mărturii directe care privesc ideile și relațiile sociale cât și identificarea

10 cm

Fig. 1. Aghighiol. Detaliu crenidă (fotografie realizată de C. Beldiman și prelucrată de Călina Vlad Nicolae).

mesajului vizual puternic și distinct față de cel prelucrat în forma textului.

2. Considerații generale privind toreutica traco-geto-dacică (secolele VI – III îHr)

Marea majoritate a pieselor de toreutică tracică din zona nord balcanică se datează în a doua jumătate a secolului IV și prima jumătate secolului III îHr¹. Mormintele de caracter “princiar”, descoperite atât în cadrul unor necropole, dar și izolat, numai în interiorul unor tumuli, reprezintă o categorie aparte. Acestea prezintă un inventar mai bogat și diversificat. Ele formează mormintele care au fost denumite “princiare”. Este posibil ca acestei categorii să-i aparțină unele descoperiri fortuite de piese din aur sau argint care ar trebui să provină din eventuale morminte². Toate aceste descoperiri constau din echipament militar (coifuri, arme, cnemide – Fig. 1), vase, aplice, piese de harnașament sau de podoabă, vase ceramice³.

Observația care se impune este aceea a asocierii, în aceeași zonă, în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului IV îHr și a doua jumătate a secolului III îHr, a trei tipuri semnificative de descoperiri: cetate sau fortificație, mormânt princiar și tezaur de obiecte prețioase. Această “triplă” de monumente exprimă puterea și opulența unei aristocrații care dispunea de resurse bogate⁴. Se poate constata, prin coroborarea surselor scrise cât și prin descoperiri arheologice, că societatea traco-getă din nordul Dunării se situa la un nivel oarecum comparabil cu lumea greco-romană dar și cu societățile numite convențional “barbare”. Din punct de vedere artistic, piesele toreutice din aur și argint, prin bogata lor decorație realizată în tehnica *au repoussé*, prin ciocănire, poansonare și imprimare, aparțin stilului animalier care se reîntâlnește în zone din nordul Mării Negre, Peninsula Balcanică, Anatolia, Persia, uneori cu trimeri până în Siberia. Există totuși elemente specifice fiecărei populații sau grupuri de populații din diversele spații geografice. Unicitatea artei traco-getice se remarcă prin câteva descoperiri semnificative⁵.

Prezența unor astfel de piese, în secolul V îHr, în sudul Balcanilor se poate explica numai prin apariția și dezvoltarea statului odrisilor, după dispariția satrapiei persane Thracia (cca. 465 îHr). În secolul V îHr se constată existența unui orizont de tezaur monetare în Tracia de sud vest în bazinul superior al râului Maritsa. Mai exact în ținuturile tribale ale *edonilor*, *satrai* și în numeroase orașe grecești. Triburile tracice ale *bisaltilor*, *edonilor* și *satrai* își exprimau identitatea culturală și politică prin arta lor. În zona cursurilor superioare ale râurilor Maritsa și Tundzha (Tundja) a existat un orizont de morminte fastuoase căruia îi sunt specifice plăcile decorate figurativ și motivul sau simbolul călărețului războinic/vânător. Acest orizont dovedește o sferă de putere odrisă care se întinde până în ținuturile getice. În nordul Traciei apare o provincie stilistică originară stilului animalier care permite conturarea puterii *triballilor* în zona de nord-vest și a puterii getice și scitice din nord-est.

¹ Sîrbu, Florea, 1997, p. 27.

² Trohani, 2013, p. 69.

³ Măndescu, 2010, p. 377-418.

⁴ Babeș, 2001, p. 749.

⁵ Trohani, 2013, p. 67-69.

Artei tribale îi este specifică motivul animalului sălbatic, de pradă reprezentat pe plăcile decorate. În nord estul Traciei este specifică pasărea de pradă ca simbol de putere și alte reprezentări ale stilului scitic animalier, dar și simbolurile mediteraneene. Pasărea de pradă cu pește/șarpe în cioc sau capul de leu sunt reprezentative nord-estului Traciei. Statuetele antropomorfe, sceptrele și inelul lui Skyles de la Vadu (jud. Constanța) dovedesc prezența scitică în Dobrogea⁶. Deși prezența puterii scitice la sud de Dunăre în secolul V îHr nu a fost acceptată în istoriografia română, pecetea regelui Skyles la Vadu a fost complet omisă în ultima perioadă. Prezența puterii scitice a fost acceptată doar pentru secolul V îHr în vremea regelui Atheas/Atia(s). În nordul Traciei s-a dezvoltat arta nord-tracică clasică, pornind de la motivele secolului V îHr, adică prin sincretismul stilului animalier și a celor sud tracice. Perioada de maximă înflorire a culturii tracice este secolul IV îHr.

După mijlocul secolului III îHr, societatea getică intră într-o perioadă de schimbări profunde, fenomen reflectat și prin dispariția artei princiare. Nu trebuie minimalizate nici consecințele unor invazii străine (expedițiile și stabilirea celților în Peninsula Balcanică – primul sfert al secolului III îHr), stabilirea bastarnilor în nordul Moldovei (sfârșitul secolului III îHr), ca și expedițiile acestora la Dunărea de Jos.

3. Oameni și animale. Sinergie și diferențiere

Regnul animal reprezintă punctul originar privind diferențierea și împărțirea raselor. Toate acestea deservesc ca noutate definitorie în construcția socială a subdiviziunii om-animal. Transformarea metaforică bazată pe tipare interacționare om-animal și pe idei ierarhice ale ființelor vii (umane și non-umane) are ca bază rolul simbolic jucat de anumite animale distincte în societate⁷. Animalele se aseamănă cu oamenii într-o oarecare măsură dar există o diferență care le desparte fără echivoc. Animalele sunt în sine de neexplicat⁸. Paradoxul simbolisticii creează diferite atitudini ale oamenilor față de animale: plină de admirație, ambiguitate, dependență sau superioritate. Ironia culegător – vânător exprimă o astfel de ambivalență: purtarea de grijă față de animale domestice în raport cu resursele economice. În consecință regăsim la comunități de culegători – vânători paradoxul: vânătoare – domesticire, prădare – selecție, raportul dintre vânător și vânat⁹.

Animalul, ca arhetip, reprezintă straturile profunde ale inconștientului și ale instinctului. Animalele sunt simboluri ale principiilor și forțelor cosmice, materiale sau spirituale; de pildă, semnele zodiacului, care evocă energiile cosmice. Animalele au legături cu toate cele trei niveluri ale universului: infern, pământ, cer. Trebuie să distingem, în ansamblul simbolic atât de complex la care trimite acest cuvânt, animalul sau fiara și dobitoacele. Simbolismul animalelor, cu particularitățile fiecăruia din ele, așa cum le întâlnește, le observă și le numește omul, trimite la un fenomen mai

⁶ Canarache, 1950, p. 216-217.

⁷ Elder *et alii*, 1998, p. 73.

⁸ Shanks, 1999, p. 122-123.

⁹ Loring, 1997, p. 185-220; Aronsson, 1991, p. 5.

Fig. 2. Gundestrup. Detaliu cazan¹⁰.

¹⁰ <http://archeurope.eu/index.php?page=gundestrup-cauldron> (accesat 17.10.2015).

vast, de vreme ce înglobează întreaga istorie umană și nu doar un moment din propria noastră civilizație.

O temă prezentă în credințele religioase antice este cea a surogatului, noțiune bazată pe ideea că un trup este împărțit în același timp de om și animale fantastice, dar există și anumite cazuri în care animalele reprezintă un substitut al omului atunci când vine vorba de un sacrificiu ritualic¹¹. Antropomorfizarea animalelor este prezentă în ritul de sacrificiu din Grecia antică¹². Carnea sacrificată ritualic a animalelor era fiartă într-un bol de metal și împărțită în cadrul comunității cu ocazia ceremoniilor și a festivalurilor¹³. Aburul rezultat se pare că era asociat cu starea de bine, confort sau căldură¹⁴. Cercetările arheologice din perioada epocii fierului din Gallia pre-romană (Gournay-sur-Arond) arată o pondere a sacrificiilor rituale de porci tineri și miei în comparație cu sacrificiile bovinelor. Sacrificiul imortalizat iconografic este de asemenea prezent în torentica epocii fierului. Putem reaminti cazanul de la Gundestrup, descoperit în 1891 în Danemarca, o piesă cunoscută și controversată a epocii fierului. Unicitatea cazanului este dată de bogata iconografie, rezultată din munca a cel puțin cinci meșteri. Cazanul se pare a fost produs în sud-estul Europei, probabil în Thracia (secolele II–I î.Hr.). Iconografia conține influențe vest europene dar motivele iconografice par a avea geneza în estul Mării Negre¹⁵. Probabil, cazanul a fost comandat de un conducător sau preot din zona central europeană sau Gallia și capturat ca pradă de către tribul *cimbrii* din nord. Pe una dintre plăcile cazanului apare redată o scenă cu trei bouri atacați de trei persoane (Fig. 2). De altfel și pe obrăzarele coifului de la Poiana Coțofenești (Fig. 3), coif descoperit fără un context arheologic, apare o scenă a sacrificiului¹⁶.

Animalele corespund așadar unor caractere mai degrabă simbolice decât alegorice, ca urmare a numărului, complexității și semnificațiilor pe care le acoperă. Șarpele, pasărea, ființa cerească, sau carnivorul, animalul cu colți sau devorator, întotdeauna sunt încărcate cu un puternic simbolism htonian.

Rolul animalelor, deci și al motivelor animaliere, în mentalitățile popoarelor arhaice este determinat de unele calități pe care acestea le au în comparație cu oamenii: a zbura, a trăi sub pământ sau în apă, apoi curajul, puterea, ferocitatea, la care se adaugă prevestirea vremii, a unor cataclisme, puterea de reproducție etc.; astfel, acestea ating lumi care pentru om erau, atunci, inaccesibile. Din aceste cauze, motivul animalier a fost folosit ca un metalimbaj, ca un mijloc de codificare a unor credințe, mituri și rituri, ce trebuie acum descifrat¹⁷. S-a crezut multă vreme că religia celtică acordă un loc important zoomorfismului și totemismului. Aceasta părea să dovedească marea sa vechime ori primitivismul său, stadiul evolutiv următor fiind constituit de

¹¹ Aldhouse-Green, 2001, p. 47-49.

¹² Detienne, 1989, p. 9.

¹³ Green, 1998, p. 63-84.

¹⁴ Durack, 1994, p. 10-13.

¹⁵ Taylor, 1992, p. 66-71; Bergquist-Taylor, 1987, p. 10-24.

¹⁶ Berciu, 1969, p. 77-82; Gramatopol, 1982, p. 21-22; Crișan, 1986, p. 225-226.

¹⁷ Sîrbu, Florea, 1997, p. 52.

5 cm

Fig. 3. Poiana Coțofenești. Detaliu obrăzar¹⁸.

¹⁸ <http://postimg.org/image/7i5po1vdh/> (accesat 17.10.2015).

antropomorfismul unor zei mai bine concepuți, cum ar fi zeii Greciei antice. Animalul are însă pur și simplu o valoare de simbol: mistrețul simbolizează funcția sacerdotală, ursul, funcția regală; calul are rol psihopomp etc.

Paleozoologul Sergiu Haimovici a identificat următoarele specii de animale într-un studiu referitor la animalele redată pe turetica tracică: pești osoși, ofidieni (șerpi, vipere) și șopârle, acvile, vulturi, porumbei, mamifere – iepurele, câinele, lupul, ursul, leul, hiena, mistrețul, cervideele ca animale sălbatice, apoi bovinele, ovinele, caprinele, ecvideele (caii), ca specii domestice¹⁹.

4. Imagine și identitate

Imaginea de-a lungul timpului nu a fost străină de restul culturii materiale. Imaginea a existat ca să circule, să manipuleze, să fie folosită pentru sau împotriva unui lucru²⁰. Abordarea asupra funcționalității imaginii poate fi privită prin două direcții și anume funcția cognitivă și funcția fizică. Imaginea cuprinde în fond un mesaj conceptual care poate fi acceptat, negociat, provocat sau respins. Originea imaginii poate fi pusă în legătură cu mesajul pe care aceasta îl transmite și astfel putem deduce un anumit tipar care ar avea ca scop propagarea unei idei²¹. Un element important în abordarea iconografiei antice este reprezentat de noțiunea precum că imaginile nu sunt un obiect pasiv și care ar necesita exclusiv privirea acestora sau consumul acestora ca un obiect de artă. Imaginile făcute în trecut cât și imaginile care redau scene din trecut sunt într-o oarecare măsură greu de analizat. Iconografia imortalizează idei cât și imaginația artiștilor într-un mod plastic, prin linii și culori, dar în același timp mesajele din spate sunt în mare parte ascunse. Privind arta preistorică impedimentul analizei iconografice îl constituie timpul. În reprezentările arheologice ale trecutului problemele analizei iconografice nu sunt mai puțin complexe. Este generalizată folosirea imaginilor în cercetările academice ca o extensie a ideilor exprimate într-o altă formă. Imaginile pot fi create cu un ochi pentru calitatea inestetică, dar acestea tind să devină “reprezentări” ale unor idei, ilustrații ale unor obiecte sau reconstituiri ale unor evenimente. Imaginile sunt rar folosite ca obiecte care încearcă să comunice cu privitorul. Ceea ce ar trebui să transmită mesajul iconografic audienței, natura mesajului tăcut este foarte rar discutat²².

Există tendința de a aborda iconografia artefactelor decorate în cadrul unor ipoteze care pot fi puse sub semnul întrebării și chiar contestate: artefactele ar reprezenta în principal sau integral obiecte de caracter religios; artefactele ar reproduce scene cu ființe particulare (umane sau divine); în cele din urmă există ipoteza că artefactele decorate ar fi un produs final static²³. Astfel se presupune că o statuie găsită pe soclu într-un templu nu posedă un alt *raison d'être* decât de a fi în locul care s-a găsit. Statuia prin urmare va fi considerată atemporală, fără trecut sau viitor, în mod cert o reprezentare pasivă care ar avea ca scop privirea, adorația sau chiar însuflețirea

¹⁹ Haimovici, 1992, p. 179-193.

²⁰ Phillips, 2002, p. 125.

²¹ Wedde, 1992, p. 183.

²² Molyneux, 2011, p. 34.

²³ Aldhouse-Green, 2004, p. 3.

acesteia în scopul supranaturalului. În schimb, o privire asupra funcționalității iconografiei și a modului în care aceasta lucra în antichitatea europeană poate arăta că imaginile au activat interactiv și dinamic, chiar evocativ, în cadrul contextului cultural al acestora. Un bun exemplu care privește contextul Imperiului timpuriu Roman este statuia lui Augustus de la Prima Porta, o piesă care evidențiază propaganda de tip vizual. Pe statuie, Augustus, poartă o cuirasă bogat decorată cu scene de cucerire străină, viziune a viitorului, pace în Roma cât și renașterea unei lumi mai prospere²⁴. Nici statuia în sine și nici decorul prezent pe cuirasă nu sunt, strict vorbind, imagini religioase, dar au lucrat cu un transportor al metalimbajului folosit de Augustus în ideea de propagare a valorilor religioase tradiționale.

Cercetările recente s-au axat pe așa zisa “*figurine theory*”, un tip de abordare a iconografiei (fără imagini monumentale) care încearcă să investigheze artefactele ca simple obiecte mai degrabă decât pictograme religioase sau elemente de artă. Un articol intitulat “*Can we interpret figurines?*”²⁵ subliniază necesitatea de a apropia abordarea iconografiei în cadrul contextului arheologic și social mai degrabă decât ca obiecte izolate. Autorul afirmă că imaginile “*ilustrează conștiința de sine*” și că ele conțin sensuri multiple, uneori codificând “*importante elemente cognitive în modelarea și reprezentarea sub formă umană*”²⁶. Pentru autor una dintre dificultățile de a interpreta imaginea este că, aparent, acestea reprezintă ceva sau pe cineva și astfel sunt tratate într-un alt mod față de celelalte artefacte finalizând prin eșecul de a aplica un criteriu arheologic riguros privind simbolistica artefactului. Dacă am supune, corect, abordarea imaginii ca artefacte instrument, ambele contexte, arheologic și cognitiv, ar contribui semnificativ la problematica interpretării. În continuare, imaginea ar trebui să treacă sub o analiză intrinsecă privind legătura a ceea ce reprezintă. Astfel o imagine dată trebuie înțeleasă în termeni caracteristici ținând cont de realismul și schematizarea acesteia, exagerare și minimalism, gen vădit sau ascuns al reprezentării respective. Ca toate artefactele, o imagine ar trebui abordată ținând cont de simbolismul și producția acestora cât și de identitatea produsului ca obiect finit. Putem contesta simplista noțiune a imaginii ca simplă reflecție (a credințelor vechi, de exemplu), înțelegând că acestea trăiesc în afara lumii vorbite și peste evenimentele petrecute²⁷. Importanța conexiunii dintre reprezentare și realitate poate fi asociată cu actul iluziei sau copiei în sine evidențiată prin intermediul iconografiei, imagine care va cuprinde tendința de transformare, manipulare și schimbare, toate asociate cu capacitatea de a controla validitatea cunoștințelor.

Particular, în societățile non-literate, imaginile pot acționa precum cuvintele într-un text, pentru a schimba și modela idei în vederea diferențierii realității față de subiect²⁸. Efectul acestora este imediat și spre diferență de texte, abilitatea de a forma

²⁴ Zanker, 1988, p. 193-194; Freeman, 1996, p. 366, pl. XVI.

²⁵ Hamilton *et alii*, 1996, p. 281-307.

²⁶ Hamilton *et alii*, 1996, p. 282.

²⁷ Bailey, 1996, p. 291.

²⁸ Nordbladh, 1999, p. 17-22.

10 cm

Fig. 4. Aghighiol. Pocal (fotografie realizată de C. Beldiman și prelucrată Călina Vlad Nicolae).

noi lumi nu ține cont de componența narativă²⁹, oferind posibilități multiple în libertatea artistică. Astfel într-un context al epocii de fier din Europa putem găsi reprezentări grifoni, precum pe coiful de la Poiana Coțofenești³⁰, un vultur întreg cu gheare exagerate sau un cerb cu opt picioare pe pocalul de la Agighiol (Fig. 4–5)³¹. Imaginile au jucat un rol puternic în societățile preistorice putând evidenția conexiunea dintre sine și non-sine, dintre pământ și alte lumi. Imaginea poate modela mintea, întări conștiința unei idei sau identități iar în cele din urmă acționând ca tipare pentru cunoașterea.

5. Concluzii

Una dintre caracteristicile evidente ale iconografiei epocii fierului este coexistența realismului și a suprarealismului. În ciuda dezbaterii teoretice, anumite imagini schematice și distorsionate sunt încă considerate ca artă naivă cât și o încercare nereușită de a reprezenta naturalismul³². Din contră, tradiția iconografică a multor societăți antice arată un sincron în ceea ce privește producția de tip “real” cât și în cea de tip “naiv”: astfel tradiția neolitică egeeană³³ cât și cea din sudul Levantului³⁴ arată în același timp schematizare, realism, exagerare a părților corpului, ambiguitate a sexului; tot acest ansamblu făcând parte din spectrul creației imaginii. Alte caracteristici, “deliberate”, ale antropomorfismului epocii fierului arată o exagerare a capului și a mâinilor precum statuetele din Bouray³⁵ și Pauvrely³⁶, Franța, care exemplifică aceste disproporții. Asimetria ochilor arată o schimbare de direcție a realismului. Putem vedea că această formă de manipulare a figurii umane este făcută în mod deliberat. Dacă putem accepta negarea unor așa zise forme normative care evocă diferite realități ne putem gândi și face referire la două tradiții specifice și repetitive ale reprezentării iconografiei antropomorfe și zoomorfe din epoca de fier: a. dual și gen-ambiguu, respectiv androgin și b. trans-specii; ambele imagini rezonând puternic cu arta iconografică din preistorie³⁷. O importanță aparte este diferențierea dintre naturalism și realism. Dacă, naturalismul reprezintă o replică a lumii exterioare, o reprezentare realistă nu este necesar și naturalistă. Realismul evocă alegoria. Ideea precum că reprezentările naturaliste conțin informație directă față de lucrurile din natură poate fi speculativă. Cu toate acestea naturalismul (definit ca legătura dintre natură și realitate) este un instrument de propagandă, fie politic sau religios. Surprinzător este faptul

²⁹ Phillips, 2002, p. 129-134.

³⁰ Petrescu-Dâmbovița, 1995, p. 171-185; Petrescu-Dâmbovița, Dinu, 1975, p. 105-124; Crișan, 1986, p. 218; Deppert-Lippitz *et alii*, 1994, p. 146-147, cat. 44; Oanță-Marghitu, 2013, p. 244.

³¹ Bolomey, 1968; Nicolaescu-Plopșor, 1968; Berciu, 1969, p. 45-56; Deppert-Lippitz *et alii*, 1994, p. 161-167, cat. 49; Oanță-Marghitu, 2013, p. 254.

³² Aldhouse-Green, 2004, p. 13.

³³ Kokkinidou, Nikolaidou, 1997, p. 90.

³⁴ Gopher, Orrelle, 1996, p. 255-279.

³⁵ Green, 1989, p. 91, fig. 37.

³⁶ Deyts, 1999, p. 83.

³⁷ Mussi *et alii*, 2000, p. 110; Gopher, Orrelle, 1996, p. 22-79; Bailey, 1996, p. 321-331; 1996: 291-295; Yates, 1993, p. 31-72.

5 cm

Fig. 5. Aghighiol. Detaliu pocal (fotografie realizată de C. Beldiman și prelucrată Călina Vlad Nicolae).

că știința se retrage din calea cercetării lumii metaforice în detrimentul obiectivității. Renunțând la studiul imaginarului, a ființelor fantastice, a super oamenilor, a monștrilor, a animalelor – o lume vie de altfel – poate apărea un vid în cercetarea lumii înconjurătoare. Cu toate acestea, știința modernă este dependentă de imagini. Vizualizarea imaginilor este esențială în cercetarea teoretică asigurând un material sub forma unor modele, tabele, grafice, diagrame, cu care intuiția operează subtil făcând con-

xiuni cu procesul natural³⁸. Totuși, legătura dintre imagine și limbaj este evidentă dintr-un punct de vedere dar din perspectiva analitică poate crea probleme. Folosirea iconografiei implică o relație directă între reprezentare și lume. Din acest motiv observatorul sau cititorul se simt confortabili în prezența imaginilor. Symbolismul și metafora au extensie în limbajul zilnic cât și în figurile de stil. Vorbind de simboluri și symbolism se pot dezvolta două atitudini. Una dintre idei ar fi că acest subiect poate părea depășit și chiar învechit, iar o altă extremă admite că symbolismul ar putea fi cheia pentru înțelegerea neînțeleșului în lumea tangibilă³⁹.

Mulțumiri

Vreau să mulțumesc și pe această cale domnului profesor Corneliu Beldiman pentru fotografiile oferite cât și pentru suportul acordat.

³⁸ Molyneux, 2011, p. 35.

³⁹ Biedermann, 1992, p. vii.

BIBLIOGRAFIE

- Aldhouse-Green, 2001 Aldhouse-Green, Miranda, *Dying for the Gods: Human Sacrifice in Iron Age and Roman Europe*, Tempus, Stroud, 240 pg., ISBN 0752425285.
- Aldhouse-Green, 2004 Aldhouse-Green, Miranda, *An archaeology of Images: Iconology and Cosmology in Iron Age and Roman Europe*, Routledge, 304 pg., ISBN 0415252539.
- Aronson, 1991 Aronsson, Kjell-Åke, *Forest Reindeer Herding AD 1–1800: an archaeological and palaeoecological study in northern Sweden*, Archaeology and Environment Monograph No. 10, Department of Archaeology, University of Umeå, University of Umeå, Umeå, 1991, ix + 125 pg., ISBN 9171746285.
- Babeş, 2001 Babeş, Mircea, *Civilizația geto-dacă din a doua jumătate a secolului al II-lea a.Chr. până la începutul secolului al II-lea p.Chr.*, În: *Istoria românilor. Vol. I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, Ed. Enciclopedică, București, 2001, XXIX + 865 pg. + 64 f. pl., ISBN 973-45-0382-0.
- Bailey, 1996 Bailey, Douglass, *The Interpretation of Figurines: The Emergence of Illusion and New Ways of Seeing*, În: Hamilton, Naomi; Marcus, Joyce; Bailey, Douglass; Haaland, Gunnar; Haaland, Randi; Ucko, Peter J., *Can We Interpret Figurines?*, În: *Cambridge Archaeological Journal*, 6(2) (1996), p. 281-307; p. 291-295.
- Berciu, 1969 Berciu, Dumitru, *Arta traco-getică*, Biblioteca de arheologie, 14, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969, 233 pg.
- Bergquist-Taylor, 1987 Bergquist, Anders K.; Taylor, Timothy, *The origin of the Gundestrup cauldron*, În: *Antiquity*, 61 (1987), p. 10-24.
- Biedermann, 1992 Biedermann, Hans, *Dictionary of symbolism: Cultural Icons and the Meanings Behind Them*, Penguin, New York, 1992, x + 477 pg., ISBN 0-8160-2593-2.
- Bolomey, 1968 Bolomey, Alexandra, *Despre osemintele de cai din mormântul traco-getic de la Agighiol*, În: *Studii și Cecetări de Antropologie*, V, 1, 1968, p. 27-31.
- Canarache, 1950 Canarache, Vasile, *Monedele sciților din Dobrogea*, În: *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, 1, 1950, 1, p. 216-217.
- Crișan, 1986 Crișan, Ion Horațiu, *Spiritualitatea geto-dacilor. Repere istorice*, Ed. Albatros, București, 1986, 450 + [28] pg.
- Deppert-Lippitz et alii, 1994 Deppert-Lippitz, Barbara; Meier-Arendt, Walter; Babeş, Mircea, *Goldhelm, Schwert und Silberschätze. Reichtümer aus 6000 Jahren rumänischer Vergangenheit*, Katalog zur Ausstellung im Museum für Vor- und Frühgeschichte, Archäologisches

- Museum, Schirn-Kunsthalle Frankfurt, Stadt Frankfurt Dezernat Kultur und Wissenschaft, [1994], 257 pg., ISBN 3882703253.
- Detienne, 1989 Detienne, Marcel, *Culinary Practice and the Spirit of Sacrifice*, În: Detienne, Marcel Vernant; Jean-Pierre (eds), ***The Cuisine of Sacrifice among the Greeks***, University of Chicago Press, Chicago, 284 pg., ISBN 0-226-14351-1, 0-226-14353-8; p. 1-20.
- Detys, 1999 Detys, Simone (ed), *A la Rencontre des Dieux Gaulois un Défi à César*, Musée archeologique Henri Prades, Lattes, du 27 novembre 1998 au 8 mars 1999; Musée des antiquités nationales, Saint-Germain-en-Laye, du 31 mars 1999 au 28 juin 1999, Musée archéologique de Lattes (Lattes, France); Musée des antiquités nationales; Réunion des Musées Nationaux, Paris, [1999], 151 pg., ISBN 2-7118-3851-X.
- Durack, 1994 Durack, Terry, *The Meaning of Soup*, În: *Australian Gourmet Traveller*, June 1994, p. 10-13.
- Elder et alii, 1998 Elder, Glen; Wolch, Jennifer; Emel, Jody, *Le Pratique Sauvage: Race, Place, and the Human-Animal Divide*, În: Wolch, Jennifer R.; Emel, Jody (eds), ***Animal Geographies: Place, Politics and Identity in the Nature-Culture Borderlands***, Verso, London, New York, 1998, 310 pg., ISBN 1859841376; p. 72-90.
- Freeman, 1996 Freeman, Charles, ***Egypt, Greece and Rome: Civilizations of the Ancient Mediterranean***, Oxford University Press, Oxford, 1996, xvi + 638 pg., ISBN 0-19-815003-2.
- Gopher, Orrelle, 1996 Gopher, Avi; Orrelle, Estelle, *An Alternative Interpretation for the Material Imagery of the Yarmukian, a Neolithic Culture of the Sixth Millennium BC in the Southern Levant*, În: *Cambridge Archaeological Journal*, Vol. 6, Issue 02 (October 1996), p. 255-279.
- Gramatopol, 1982 Gramatopol, Mihai, *Coiful de aur de la Poiana-Coțofenești*, În: *Magazin istoric*, anul XVII, nr. 8 (197), p. 21-22.
- Green, 1989 Green, Miranda, ***Symbol and Image in Celtic Religious Art***, Routledge, London, 279 pg., ISBN 0415034191.
- Green, 1998 Green, Miranda J., *Vessels of Death: Sacred Cauldrons in Archaeology and Myth*, În: *Antiquaries Journal*, Vol. 78, Issue 01 (September 1998), p. 63-84.
- Haimovici, 1992 Haimovici, Serggiu, *Observații cu privire la motivul animalier în toreutica traco-geto-dacă*, În: *Thraco-Dacica*, 13, 1992, p. 179-193.
- Hamilton et alii, 1996 Hamilton, Naomi; Marcus, Joyce; Bailey, Douglass; Haaland, Gunnar; Haaland, Randi; Ucko, Peter J., *Can We Interpret Figurines?*, În: *Cambridge Archaeological Journal*, 6(2) (1996), p. 281-307.

- Kokkinidou, Nikolaidou, 1997 Kokkinidou, Dimitra; Nikolaidou, Marianna, *Body Imagery in the Aegean Neolithic: ideological implications of anthropomorphic figurines*, În: Moore, Jenny; Scott, Eleanor (eds), ***Invisible People and Processes: Writing Gender and Childhood into European Archaeology***, Leicester University Press, Leicester, 274 pg., ISBN 0718500245; p. 88-112.
- Loring, 1997 Loring, Stephen, *On the Trail of the Caribou House: Some Reflections on Innu Caribou Hunters in Northern Ntessian (Labrador)*, În: Jackson, Lawrence J.; Thacker, Paul T. (eds), ***Caribou and Reindeer Hunters of the Northern Hemisphere***, Worldwide Archaeology Series, 6, Avebury Press, London, 1997, 258 pg., ISBN 185628705X; p. 185-220.
- Măndescu, 2010 Măndescu, Dragoș, ***Cronologia perioadei timpurii a celei de-a doua epoci a fierului (sec. V-III a. Chr.) între Carpați, Nistru și Balcani***, Colecția Teze de doctorat, Istorie, 21, Muzeul Brăilei, Ed. Istros, 2010, 510 pg., ISBN 9731871659, 9789731871653.
- Molyneux, 2011 Molyneux, Brian Leigh (ed), ***The Cultural Life Of Images. Visual Representation in Archaeology***, Routledge, London - New York, 2011, 274 pg., ISBN 0415513448.
- Mussi *et alii*, 2000 Mussi, Margherita; Cinq-Mars, Jacques; Bolduc, Pierre, *Echoes from the Mammoth Steppe: The Case of the Balzi Rossi*, În: Roebroeks, Wil; Mussi, Margherita; Svoboda, Jiří; Fennema, Kelly (eds), ***Hunters of the Golden Age: the Mid Upper Palaeolithic of Eurasia (30.000 – 20.000 BP)***, Analecta Prae-historica Leidensia, 31, Publication of the faculty of Archaeology, University of Leiden, University of Leiden Press, Leiden, 2000, 410 pg., ISSN 0169-7447, ISBN 90-73368-16-2; p. 105-124.
- Nicolaescu-Plopșor, 1968 Nicolăescu-Plopșor, Dardu, *Date antropologice asupra resturilor scheletice umane din mormântul de la Agighiol*, În: *Studii și cercetări de antropologie*, 5, (1), p. 23-26.
- Nordbladh, 1999 Nordbladh, Jarl, *The Interaction of and with Rock Images*, În: Orrling, Carin (ed), ***Communication in Bronze Age Europe: transactions of the Bronze Age Symposium in Tanumstrand, Bohuslän, Sweden, September 7-5, 1995***, The Museum of National Antiquities, Stockholm, 9, Statens Historiska Museum, Stockholm, 1999, 97 pg., ISBN 9189176022; p. 17-22.
- Oanță-Marghitu, 2013 Oanță-Marghitu, Rodica (coord.), ***Aurul și Argintul Antic al României***, Catalog de expoziție, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2013, 704 pg., ISBN 973015811-8.
- Petrescu-Dâmbovița, 1995 Petrescu-Dâmbovița, Mircea, *Certains problèmes concernant le trésor de Băiceni (dép. De Iași)*, În: *Thraco-Dacica*, 16, p. 171-185.

- Petrescu-Dâmbovița, Dinu, 1975
 Petrescu-Dâmbovița, Mircea; Dinu, Marin, *Le trésor de Băiceni (dép. de Jassy)*, În: *Dacia*, N.S., 19, p. 105-124.
- Phillips, 2002
 Phillips, Kendall R., *Textual Strategies, Plastic Tactics: Reading Batman and Barbie*, În: *Journal of Material Culture*, Vol. 7, no. 2 (July 2002), p. 123-136.
- Shanks, 1999
 Shaks, Michael, *Art and the Greek City State: An Interpretive Archaeology*, New Studies in Archaeology, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, xii + 256 pg., ISBN 0 521 56117 5.
- Sîrbu, Florea, 1997
 Sîrbu, Valeriu; Florea, Gelu, *Imaginar și imagine în Dacia preromană / Imaginaire et Image dans la Dacie Preromaine*, Sinteze arheologice și istorice, IV, Institutul român de Tracologie București, Muzeul Brăilei, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, Ed. Istros, Brăila, 1997, 224 pg., ISBN 9739846009.
- Taylor, 1992
 Taylor, Timothy, *The Eastern Origins of the Gundestrup Cauldron*, În: *Scientific American*, 266(3), p. 66-71.
- Trohani, 2013
 Trohani, George, *Arta Aurului și a Argintului în Spațiul Carpato-Dunărean în Secolele VI-III ÎHR*, În: Oanță-Marghitu, Rodica (coord.), *Aurul și Argintul Antic al României*, Catalog de expoziție, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2013, 704 pg., ISBN 973015811-8; p. 64-75.
- Wedde, 1992
 Wedde, Michael, *Pictorial Architecture: For a Theory-Based Analysis of Imagery*, În: Laffineur, Robert; Crowley, Janice L. (eds), *EIKΩN: Aegean Bronze Age Iconography: Shaping a Methodology: Proceedings of the 4th International Aegean Conference / 4e Rencontre égéenne internationale, University of Tasmania, Hobart, Australia, 6-9 April 1992*, Aegaeum (Annales d'Archeologie egeenne de l'Universite de Liege), 8, Liege, 1992, 350 pg.; p. 181-203.
- Yates, 1993
 Yates, Tim, *Frameworks for an Archaeology of the Body*, În: Tilley, Christopher (ed), *Interpretative Archaeology*, Berg Publishers, Providence, 1993, 468 pg., ISBN 0854968423; p. 31-72.
- Zanker, 1988
 Zanker, Paul, *The Power of Images in the Age of Augustus*, (translated by Alan Shapiro), Jerome Lectures, Sixteenth Series, University of Michigan Press, Ann Arbor, 385 pg., ISBN 04721 01013.